

E

- de Edendo. pag. 275. lib. 2. tit. 15.
 de Effractoribus et expilatoribus. 1879. * 47. 18.
 de Eo, per quem factum. 270. * 2. 10.
 — qui pro tutore. 858. * 27. 5.
 — quod certo loco dari oportet. 837. * 15. 4.
 de Evictionibus. 715. * 21. 2.
 Eum, qui appellaverit in Prov. 1645. * 49. 11.
 de Exceptione rei iudicata. 1437. * 44. 2.
 — rei venditæ et trad. * 24. * 21. 5.
 de Exceptionibus, præscriptionibus. 1455. * 44. 1.
 de Excusationibus. 840. * 27. 1.
 de Exercitoria actione. 554. * 14. 1.
 ad Exhibendum. 486. * 40. 4.
 Expilatæ hereditatis. 1879. * 47. 19.
 Ex quibus causis majores XXV annis. 340. * 4. 6.
 de Extraordinariis cognit. 1692. * 50. 15.
 — criminibus. 1874. * 47. 11.

F

- Familiæ eriscundæ. 470. * 10. 2.
 de Feriis et dilationibus. 274. * 2. 12.
 de Fideicommissaria hered. petitione. 388. * 5. 6.
 de Fideicommissariis libertatibus. 1288. * 40. 5.
 de Fide instrumentorum. 757. * 22. 4.
 de Fidejussoribus et mandatoribus. 1495. * 48. 1.
 — et nominatoribus. 860. * 27. 7.
 Finium regundorum. 469. * 10. 1.
 de Fluminibus, ne quid in flum. publ. 1402. * 43. 12.
 de Fonte. 1419. * 43. 22.
 de Fugitivis. 496. * 11. 4.
 de Fundo dotali. 768. * 25. 5.
 de Furibus balneariis. 1879. * 47. 17.
 Furti adversus nautas. 1557. * 47. 5.
 de Furtis. 1858. * 47. 2.

G

- de Glande legenda. 1431. * 43. 28.
 de Gradibus et affinis. 1221. * 38. 10.

H

- de Heredibus instituendis. 883. * 28. 5.
 de Hereditate vel actione vendita. 645. * 18. 4.
 de Hereditatis petitione. 374. * 5. 3.
 de His, quæ in testamento delentur. 882. * 28. 4.
 — pœnæ causa relinquuntur. 1079. * 54. 6.
 — pro non scriptis habentur. 1080. * 54. 8.
 — ut indignis aufer. 1080. * 54. 9.
 de His, qui effuderint vel dejecerint. 460. * 9. 3.
 — notantur infamia. 295. * 5. 2.
 — sui vel alieni juris sunt. 241. * 1. 6.
 de Homine libero exhibendo. 1431. * 43. 29.

hunc sine fraude modico distraxisti: nempe hoc solum refundere debes, quod ex pretio habes: vel meis sumptibus pretiosorem hominem feci: nonne æstimari hæc debent? Sic et in proposito ait, posse condici, quanti operas essem conducturus. Sed si delegatus sit a patrono officiales operas, apud Marcellum lib. 20 Digestorum queritur? et dicit Marcellus, non⁴⁹ teneri eum: nisi forte in artificio sint: hæc enim, jubente patrono, et alii edendæ sunt⁵⁰; sed si solverit officiales delegatus, non potest condicere, neque ei, cui solvit, creditori (cui alterius contemplatione solutum est, quique suum recipit) neque patrono: quia natura ei debentur. — § 15. Si decem aut Stichum stipulatus, solvam quinque: queritur, an possim condicere? Quæstio ex hoc descendit, an liberer in quinque: nam, si liberor⁵¹, cessat conditio: si non liberor, erit conditio? Placuit autem (ut Celsus lib. 6, et Marcellus lib. 20 Digestorum, scripsit) non perimi partem dimidiam obligationis: ideoque eum qui quinque solvit, in⁵² pendenti habendum, an liberaretur, petique ab eo posse reliqua quinque, aut Stichum: et, si præsterit residua quinque, videri eum et in priora debita solvisse: si autem Stichum præstitisset, quinque eum posse condicere, quasi indebita: sic posterior solutio comprobabit, priora quinque utrum debita, an indebita solverentur. Sed et si post soluta quinque, et Stichus solvatur, et malim ego habere quinque, et Stichum reddere, an sim audiendus, querit Celsus? Et putat, natam esse quinque conditionem: quamvis utroque simul soluto, mihi⁵³ retinendi, quod vellem, arbitrium daretur. — § 14. Idem ait, et si duo heredes sint stipulatoris, non sic posse, alteri quinque solutis, alteri partem Stichi solvi. Idem et si duo sint promissoris heredes: secundum quæ liberatio non contingit, nisi aut utrique quina, aut utrique partes Stichi fuerint solutæ.

27. PAULUS, lib. 28, ad Edictum.

Qui loco certo debere existimans indebitum solvit, quolibet loco repetet: non enim existimationem solventis eadem species repetitionis sequitur.

28. Idem, lib. 32, ad Edictum.

Judex si male absolvit, et absolutus sua sponte solverit, repetere non⁵⁴ potest.

29. ULPIANUS, lib. 2 Disputationum.

Interdum persona locum facit repetitioni: ut puta si pupillus⁵⁵ sine tutoris auctoritate, vel furiosus, vel is, cui bonis interdictum est, solverit: nam in his personis generaliter repetitioni locum esse non ambigitur: et, si quidem exstant nummi, vindicabuntur: consumptis vero, conditio locum habebit.

30. Idem, lib. 40 Disputationum.

Qui invicem creditor, idemque debitor est, in [his] casibus, in quibus compensatio locum non habet, si solvit, non habet conditionem, veluti indebiti soluti, sed sui crediti petitionem.

31. Idem, lib. 4 Opinionum.

Is, qui plus, quam hereditaria portio efficit, per errorem creditori cavet⁵⁶, indebiti promissi habet conditionem.

32. JULIANUS, lib. 10 Digestorum.

Cum is, qui Pamphilum aut Stichum debet, simul utrumque solverit, si posteaquam utrumque solverit, aut uterque, aut alter ex his desiit in rerum natura esse, nihil repetet: id enim remanebit in soluto, quod superest. — § 1. Fidejussor cum paciscitur, ne ab eo pecunia petatur, et per imprudenciam solverit, condicere stipulatori poterit: et ideo reus quidem manet obligatus, ipse autem sua exceptione tutus est: nihil autem interest, fidejussor an heres ejus solvat: quod si huic fidejussori reus heres extiterit et solverit, nec repetet, et liberabitur. — § 2. Mulier, si in ea opinione sit, ut credat se pro dote obligatam, quicquid dotis nomine dederit, non repetit: sublata enim falsa opinione, relinquuntur pietatis causa⁵⁷, ex qua solutum repeti non potest. — § 3. Qui hominem generaliter⁵⁸ promisit, similis est ei, qui hominem aut decem debet: et ideo, si, cum existimaret se Stichum promississe, eum dederit, condicet: alium autem quemlibet⁵⁹ dando, liberari poterit.

33. Idem, lib. 39 Digestorum.

Si in area tua ædificassem, et tu ades possideres, conditio locum non habebit: quia nullum negotium inter nos contraheretur: nam is, qui non debitam pecuniam solverit, hoc ipso aliquid negotii gerit: cum

49. L. 9, § 1, in pr. infr. de oper. libert. — 50. d. L. 9, in fin. — 51. L. 34, in fin. infr. de solutione. — 52. L. 2, § 1, infr. de verb. oblig. — 53. Hoc mutatum L. 10, C. h. t. — 54. L. 60, in pr. infr. de sol. — 55. L. 14, § fin. infr. de solutione; § fin. Inst. quib. alienare. — 56. L. 5, C. h. t.; L. 5, in fin. infr. de act. empt.; L. 2, § 3, 4, infr. de donat. — 57. L. 14, § 7, supr. de religio. — 58. L. 2, § 1, infr. de verb. oblig. — 59. L. 52, infr. mandat. — 60. Itumo vide L.

autem ædificium in area sua ab alio positum dominus occupat, nullum negotium contrahit. Sed [et] si is, qui in aliena area ædificasset, ipse possessionem tradidisset, condictionem non⁶⁰ habebit: quia nihil accipientis faceret, sed suam rem dominus habere incipiat: et ideo constat, si quis, cum existimaret se heredem esse, insulam hereditariam fulsisset, nullo alio modo, quam per retentionem impensas servare posse.

34. Idem, lib. 40 Digestorum.

Is, cui hereditas tota per fideicommissum relicta est, et præterea fundus, si decem dedisset heredi, et heres suspectam hereditatem dixerit, et eam ex Trebelliano restituerit, causam dandæ pecuniæ non habet: et ideo quod eo nomine, quasi implendæ conditionis gratia dederit, conditioem repetet.

35. Idem, lib. 45 Digestorum.

Qui ob rem non defensam⁶¹ solvit, quamvis postea defendere paratus est, non repetet, quod solverit.

36. PAULUS, lib. 8 Epitomarum Alfeni Digestorum.

Servus cujusdam, insciente domino, magidem commodavit; is, qui commodaverat, pignori eam posuit, et fugit; qui accepit, non aliter se redditurum aiebat, quam si pecuniam accepisset; accepit a servulo, et reddidit magidem: quæsitum est, an pecunia ab eo repeti possit? Respondit, si is, qui pignori accepisset magidem, alienam scit apud se pignori deponi, furti eum se obligasse: ideoque, si pecuniam a servulo accepisset redimendi furti causa, posse repeti: sed si nescisset alienum apud se deponi, non esse furem. Item si pecunia ejus nomine, a quo pignus acceperat, a servo ei soluta esset, non posse ab eo repeti.

37. JULIANUS, lib. 3, ad Urseium Ferocem.

Servum meum insciens a te emi⁶², pecuniamque tibi solvi: eam me a te repetiturum, et eo nomine conditionem mihi esse, omnimodo puto: sive scisses meum esse, sive ignorasses.

38. AFRICANUS, lib. 9 Questionum.

Frater a fratre, cum in ejusdem potestate essent, pecuniam mutuatus, post mortem patris ei solvit: quæsitum est, an repetere possit? Respondit, utique quidem pro ea parte, qua ipse patri heres extitisset, repetiturum: pro ea vero, qua frater heres extiterit, ita repetiturum, si non minus ex peculio suo ad fratrem pervenisset: naturalem enim obligationem, qua fuisset, hoc ipso sublata videri, quod peculii partem frater sit consecutus: adeo ut, si prælegatum⁶³ filio, eidemque debitori [id] fuisset, deductio hujus debiti a fratre ex eo fieret: idque maxime consequens esse ei sententia, quam Julianus probaret, si extraneo quid debuisset, et ab eo post mortem patris exactum esset, tantum iudicio cum familiæ⁶⁴ eriscundæ recuperaturam a coheredibus fuisse, quantum ab his creditor actione de peculio consequi potuisset. Igitur, [et] si integra familiæ eriscundæ agatur, ita peculium dividi æquum esse, ut ad quantitatem ejus indemnis a coherede præstetur: porro eum, quem adversus extraneum defendi oportet, longe magis in eo, quod fratri debuisset, indemnem [esse] præstandum. — § 1. Quæsitum est, si pater filio crediderit, isque emancipatus solvat, an repetere possit? Respondit, si nihil ex peculio apud patrem remanserit, non repetiturum: nam manere naturalem obligationem, argumento esse, quod extraneo agente intra annum de peculio, deduceret pater, quod sibi filius debuisset. — § 2. Contra si pater, quod filio debuisset, eidem emancipato solverit, non repetet: nam hic quoque manere naturalem obligationem, eodem argumento probatur: quod si extraneus intra annum de peculio agat, etiam quod pater ei debuisset, computetur. Eademque erunt, et si extraneus heres exheredato filio solverit id, quod ei pater debuisset. — § 3. Legati satis accipi, et cum fidejussor mihi solvisset, apparuit indebitum fuisse legatum: posse eum repetere existimavit.

39. MARCIANUS, lib. 8 Institutionum.

Si quis, cum a fideicommissario sibi cavere poterat, non caverit, quasi indebitum⁶⁵ plus debito eum solutum repetere posse, divi Severus et Antoninus rescripserunt.

40. Idem, lib. 5 Regularum.

Qui exceptionem perpetuam habet, solum per errorem repetere potest⁶⁶. Sed hoc non est perpetuum: nam si quidem ejus causa exceptio datur cum quo agitur, solum repetere potest: ut accidit in senatusconsulto de intercessionibus: ubi vero in odium ejus, cui debetur, exceptio

40. § 1, in fin. infr. h. t. — 61. Adde L. 14, infr. iudicatum solvi. — 62. L. 16, in pr.: L. 34, § 4, infr. de contrah. empt. — 63. L. 12, C. de collatione. — 64. L. 13, C. de famil. erisc. — 65. L. 5, § 5, et ult. infr. si cui plus, quam per leg. Falcid. — 66. L. 26, § 3, suor.: L. 54, infr. h. t.; L. 34, § fin. infr. de solutione.

datum, perperam solum non repetitur⁶⁷; veluti si filiusfamilias contra Macedonianum mutam pecuniam acceperit, et paterfamilias factus solverit, non repetit. — § 1. Si pars domus, quae in diem per fideicommissum relicta est, arserit ante diem fideicommissi cedentem, et eam heres sua impensa refecerit, deducendam esse impensam ex fideicommissio constat: et si sine deductione domum tradiderit, posse incerti condici⁶⁸, quasi plus debito dederit. — § 2. Si pactus fuerit patronus cum liberto, ne operæ ab eo petantur, quidquid postea solum⁶⁹ fuerit a liberto, repeti potest⁷⁰.

41. NERATIUS, lib. 6 Membranarum.

Quod pupillus sine tutoris autoritate stipulanti promiserit, solverit, repetitio est: quia⁷¹ nec natura debet⁷².

42. ULPIANUS, lib. 68, ad Edictum.

Poenæ non solent repeti, cum depensæ sunt⁷³.

43. PAULUS, lib. 3, ad Plautium.

Si quis jurasset se dare non oportere, ab omni contentione discedat: atque ita solum pecuniam repeti posse dicendum est.

44. Idem, lib. 14, ad Plautium.

Repetitio nulla est ab eo, qui suum⁷⁴ recepit, tametsi ab alio⁷⁵, quam vero debitore, solum est.

45. JAVOLENUS, lib. 2, ex Plautio.

Si is, qui hereditatem vendidit, et emptori tradidit, id, quod sibi mortuus debueraat, non retinuit, repetere poterit⁷⁶: quia plus debito solum per conditionem recte recipitur.

46. Idem, lib. 4, ex Plautio.

Qui heredis nomine legata non debita ex nummis ipsius heredis solvit, ipse quidem repetere non potest, sed si ignorante herede nummos eius tradidit, dominus [ait] eos recte vindicabit. Eadem causa rerum corporalium est.

47. CELSUS, lib. 6 Digestorum.

Indebitam pecuniam per errorem promisisti; eam, qui pro te fideiussor, solvit: ego existimo, si nomine tuo solverit fideiussor, te fideiussori, stipulatorem tibi obligatum fore, nec expectandum est, ut ratum habeas: quoniam potes videri id ipsum mandasse, ut tuo nomine solveretur: sin autem fideiussor suo nomine solverit quod non debebat, ipsum a stipulatore repetere posse: quoniam indebitam iure gentium pecuniam solvit: quo minus autem consequi poterit ab eo, cui solvit, a te mandati iudicio consecuturum; si modo per ignorantiam petentem exceptione non summovertit.

48. Idem, lib. 6 Digestorum.

Qui promisit, si aliquid a se factum sit, vel, cum aliquid factum sit, dare se decem, si prius⁷⁷, quam id factum fuerit, quod promisit, dederit, non videtur fecisse, quod promisit: atque ideo repetere potest.

49. MODESTINUS, lib. 5 Regularum.

His solis pecunia condicatur, quibus quoquo modo soluta est: non quibus proficit.

50. POMONIUS, lib. 5, ad Quintum Mucium.

Quod quis sciens⁷⁸ indebitum dedit hac mente⁷⁹, ut postea repeteret, repetere non potest.

51. Idem, lib. 6, ad Quintum Mucium.

Ex quibus causis retentionem quidem habemus, petitionem autem non habemus, ea, solverimus, repetere non possumus.

52. Idem, lib. 27, ad Quintum Mucium.

Damus aut ob causam, aut ob rem. Ob causam præteritam: veluti cum ideo do, quod⁸⁰ aliquid a te consecutus sum, vel quia aliquid a te factum est: ut etiam si falsa causa sit, repetitio ejus pecuniæ non sit. Ob rem vero datur, ut aliquid sequatur: quo non sequente⁸¹, repetitio competit.

53. PROCULUS, lib. 7 Epistolarum.

Dominus testamento servo suo libertatem dedit, si decem det; servo ignorante id testamentum non valere, data sunt mihi decem: quaeritur, quis repetere potest? Proculus respondit: Si ipse servus peculiares nummos dedit, cum ei a domino id permissum non esset, manent nummi

⁶⁷ L. 19, in pr. supr. h. t.; L. 9, § pen. et ult. infr. de SC. Macedon. — ⁶⁸ L. 21, infr. de SC. Trebell. — ⁶⁹ L. 33, supr. h. t. — ⁷⁰ L. 5, in fin. C. de pact. — ⁷¹ L. 52, § 1, supr. h. t. — ⁷² L. 1, § 1, infr. de constit. pecun. — ⁷³ L. 59, infr. de obligat. et act. — ⁷⁴ Obst. L. 21, in pr. infr. ad leg. Falcid. — ⁷⁵ L. 22, in pr. infr. de doli mali et met. excepti. — ⁷⁶ L. 21, in pr. infr. de donat. — ⁷⁷ L. 5, § 1, infr. de doli mali et met. excepti. — ⁷⁸ L. 1, § 10, infr. quar. rer. a. tit. — ⁷⁹ Obst. L. 13, § 1, supr. h. t. — ⁸⁰ L. 2, § pen. et ult. infr.

domini, eosque non per conditionem, sed in rem actione petere debet: si autem alius rogatu servi sui nummos dedit, facti sunt mei, eosque dominus servi, cuius nomine dati sunt, per conditionem petere potest. Sed tam benignius, quam utilius est, recta via ipsum, qui nummos dedit, suum recipere.

54. PAPINIANUS, lib. 2 Quæstionum.

Ex his omnibus⁸² causis, quæ iure non valuerunt⁸³, vel non habuerunt effectum, secuta per errorem solutione, conditione locus erit.

55. Idem, lib. 6 Quæstionum.

Si urbana prædia locaverit prædo, quod mercedis nomine ceperit ab eo, qui solvit, non repetetur: sed domino erit obligatus. Idemque juris erit in vecturis navium, quas ipse locaverit, aut exercuerit: item mercedibus servorum, quorum operæ per ipsum fuerint locatæ: nam si servus non locatus mercedem, ut domino, prædoni retulit, non fiet accipientis pecunia: quod si vecturas navium, quas dominus locaverat, item pensiones insularum acceperit, ob indebitum ei tenebitur, qui non est liberatus solvendo. Quod ergo dici solet, prædoni fructus posse condici, tunc locum habet, cum domini fructus fuerint.

56. Idem, lib. 8 Quæstionum.

Sufficit ad causam indebiti, incertum esse, temporaria sit an perpetua exceptionis defensio: nam si qui, ne conveniatur, donec Titius consultat, quia potest Titio decedente perpetua fieri exceptio, quæ ad tempus est, Titio consultatum ineunte, summa ratione dicitur, quod interim solvitur, repeti: ut enim pactum, quod in tempus certum collatum est, non magis inducit conditionem, quam si ex die debitor solvit ita prorsum defensio juris, quæ causam incertam habet, conditioni instar obtinet.

57. Idem, lib. 3 Responsorum.

Cum indebitum⁸⁴ impuberis nomine tutor numeravit, impuberis conditio est. — § 1. Creditor, ut procuratori suo debitum redderet, mandavit: majore pecunia soluta, procurator indebiti⁸⁵ causa convenietur: quod si nominatim, ut major pecunia solveretur, delegavit, indebiti cum eo (qui delegavit, erit actio: quæ non videtur perempta, si frustra cum procuratore lis fuerit instituta.

58. Idem, lib. 9 Responsorum.

Servo manumisso fideicommissum ita reliquit, si ad libertatem ex testamento pervenerit; post acceptam sine iudice pecuniam, ingenue pronuntiatus est: indebiti fideicommissi repetitio erit.

59. Idem, lib. 2 Definitionum.

Si fideiussor iure⁸⁶ liberatus, solverit errare pecuniam, repetenti non oberit: si vero reus promittendi per errorem, et ipse postea pecuniam solverit, non repetet: cum prior solutio, quæ fuit in rata, naturale vinculum non dissolvit, nec civile, si reus promittendi tenebatur.

60. PAULUS, lib. 3 Quæstionum.

Julianus verum debitorem post litem contestatam, manente adhuc iudicio, negabat solventem repetere posse: quia nec absolutus, nec condemnatus repetere posset: licet enim absolutus sit, natura tamen debitor permanet: similemque esse ei dicit, qui ita promisit, sive navis ex Asia venerit, sive non venerit: quia ex una causa alterius solutionis origo profisciscitur. — § 1. Ubi autem quis, quod pure debet, sub conditione novandi animo promisit, plerique putant, pendente novatione solum repetere posse: quia, ex qua obligatione solvat, adhuc incertum sit: idemque esse, etiam si diversas personas ponas eandem pecuniam pure, et sub conditione, novandi animo promissis: sed hoc dissimile est: in stipulatione enim pura et conditionalis, eandem debituram habent.

61. SCÆVOLA, lib. 3 Responsorum.

Tutores pupilli quibusdam creditoribus patris ex patrimonio paterno solverunt: sed postea, non sufficientibus bonis, pupillum abstinuerunt⁸⁷; quaeritur, an quod amplius creditoribus per tutores pupilli solum est, vel totum quod acceperunt, restituere debeant? Respondi, si nihil dolo factum esset, tutori quidem, vel pupillo non deberi: creditoribus autem⁸⁸ aliis in id, quod amplius sui debiti solum est, teneri.

62. MÆCIANUS, lib. 4 Fideicommissorum.

Fideicommissum in stipulatione deductum, tametsi non debitum fuit

de hered. vel act. vend. — ⁷⁷ L. 38, § 16, infr. de verb. oblig. — ⁷⁸ L. 9, in pr. C. h. t. — ⁷⁹ Fac. L. 7, C. de condic. ob caus. — ⁸⁰ L. 65, § 4, infr. h. t. — ⁸¹ L. 1, § 1, supr. de condic. ob turp. caus. — ⁸² Junge L. 27, infr. de oblig. et act. — ⁸³ L. 40, in pr. L. 53, supr. h. t. — ⁸⁴ L. 6, § 1, supr. eod. — ⁸⁵ d. L. 6, § 1, — ⁸⁶ L. 52, § 1, supr. h. t. — ⁸⁷ C. si minor ab hered. — ⁸⁸ Fac. L. 5, supr. h. t.

set, quia tamen a sciente⁸⁹, fidei⁹⁰ explendæ causa promissum esset, debetur.

63. GAIVS, lib. singulari de Casibus.

Neratius casum refert, ut quis id, quod solverit, repetere non possit: quasi debitum dederit, nec tamen liberetur, velut, si is, qui cum certum hominem deberet, statuliberum⁹¹ dederit: nam ideo eum non⁹² liberari, quod non in plenum stipulatoris hominem fecerit: nec tamen repetere eum posse, quod debitum dederit.

64. TRYPHONINUS, lib. 7 Disputationum.

Si quod dominus servo debuit, manumisso solvit, quamvis existimans ei [se] aliqua teneri actione, tamen repetere non poterit: quia naturale agnovit debitum; ut enim libertas⁹³ naturali jure continetur, et dominatio ex gentium jure introducta est, ita debiti vel non debiti ratio in conditione naturaliter intelligenda est.

65. PAULUS, lib. 17, ad Plautium.

In summa, ut generaliter de repetitione tractemus, sciendum est dari, aut ob transactionem⁹⁴, aut ob causam⁹⁵, aut propter conditionem⁹⁶, aut ob rem⁹⁷, aut indebitum⁹⁸: in quibus omnibus quaeritur de repetitione. — § 1. Et quidem quod transactionis nomine datur, licet res nulla media fuerit, non repetitur: nam si lis fuit, hoc ipsum, quod a lite disceditur, causa videtur esse. Sin autem evidens calumnia detegitur, et transactio imperfecta est, repetitio dabitur. — § 2. Id quoque, quod ob causam datur, puta quod negotia mea adjuva ab eo putavi, licet non sit factum: quia donari volui, quamvis falso⁹⁹ mihi persuaserim, repeti non posse. — § 3. Sed agere per conditionem propter conditionem legati vel hereditatis, sive non sit mihi legatum, sive ademptum legatum, possum, ut repetam, quod dedi: quoniam non contrahendi animo dederim: quia causa, propter quam dedi, non est secuta. Idem est si hereditatem adire nolui vel non potui. Non idem potest dici, si servus meus sub conditione heres institutus sit, et ego dedero; deinde manumissus adierit: nam hoc casu secuta res est. — § 4. Quod ob rem¹⁰⁰ datur, ex bono et æquo habet repetitionem: veluti, si dem tibi, ut aliquid facias, nec feceris. — § 5. Et qui indebitum repetit, et fructus¹⁰¹ et partus restitui debent, deducta impensa. — § 6. In frumento indebitum soluto et bonitas est: et, si consumpsit frumentum, pretium repetit. — § 7. Sic habitatione data, pecuniam condicam: non quidem quanti locare potui, sed quanti tu conducturus fuisses. — § 8. Si servum indebitum tibi dedi, eumque manumisisti, si sciens hoc fecisti, teneberis¹⁰² ad pretium ejus: si nesciens, non teneberis: sed propter operas ejus liberti, et ut hereditatem ejus restituas. — § 9. Indebitum est non tantum, quod omnino non debetur, sed et quod alii debetur, si alii solvatur: aut si id, quod alius debebat, alius, quasi ipse debeat, solvat.

66. PAPINIANUS, lib. 8 Quæstionum.

Hæc conditio ex bono et æquo¹⁰³ introducta, quod alterius apud alterum sine causa deprehenditur, revocare consuevit.

67. SCÆVOLA, lib. 5 Digestorum.

Stichus testamento ejus, quem dominum suum arbitratur, libertate accepta, si decem annis ex die mortis annuo decem hereditibus præstasset, per octo annos præfinitam quantitatem, ut jussus erat, dedit: postmodum se ingenuum comperit: nec reliquorum annorum dedit: et pronuntiatus est ingenuus: quaesitum est, an pecuniam, quam hereditus dedit, ut indebitam datam repetere; et qua actione possit? Respondit, si eam pecuniam dedit, quæ neque ex operis suis, neque ex re ejus, cui bona fide serviebat, quaesita sit, posse repeti. — § 1. Tutor creditoris pupilli sui plus, quam debebatur, exsolvit: et tutelæ iudicio pupillo non imputavit: quaerit, an repetitionem adversus creditorem haberet? Respondit, habere. — § 2. Titius, cum multos creditores haberet, in quibus et Seium, bona sua privatum facta venditione Mævio concessit, ut satis creditoribus faceret: sed Mævius solvit pecuniam Seio, tanquam debitam, quæ jam a Titio fuerat soluta: quaesitum est, cum postea reperiantur apochæ apud Titium debitorem partim solutæ pecuniæ, cui magis repetitio pecuniæ indebitæ solutæ competit, Titio debitori, an Mævio, qui in rem suam procurator factus est? Respondit, secundum ea, quæ proponerentur, ei¹⁰⁴, qui postea solvisset. — § 3. Idem quaesit, an pactum, quod

⁸⁹ L. 21, § 1, supr. de inoffic. testam. — ⁹⁰ L. 5, § 15, infr. de donat. inter vir. et ux. — ⁹¹ L. 72, § pen. infr. de solutione. — ⁹² Obst. L. 92, in fin. infr. d. t. — ⁹³ L. 4, supr. de justit. et jure. — ⁹⁴ L. 4, supr. de statu homin. pr. Inst. de libentis. — ⁹⁵ L. 1, infr. h. t. — ⁹⁶ L. 1, § 1, infr. h. t. — ⁹⁷ L. 2, § 3, infr. h. t. — ⁹⁸ L. 4, infr. h. t. — ⁹⁹ L. 2, § 8, infr. h. t. — ¹⁰⁰ L. 1, § 1, supr. h. t. — ¹⁰¹ L. 1, § 1, supr. h. t. — ¹⁰² L. 2, § 1, supr. de condic. ob turp. caus. — ¹⁰³ L. 15, in pr. L. 16, § 11, supr. h. t. — ¹⁰⁴ L. 2, § 2, infr. de mort. caus. donat. — ¹⁰⁵ L. 65, § 4, supr. h. t. — ¹⁰⁶ L. 25, in fin. infr. rer. amotar. — ¹⁰⁷ L. 25, supr. h. t.

in paritionibus adscribi solet in hunc modum, ex hoc contractu nullam inter se controversiam amplius esse, impediatur repetitionem? Respondit, nihil proponi, cur impeditur. — § 4. Lucius Titius Gaio Seio minori annis vigintiquinque pecuniam certam credidit, et ab eo aliquantum usurarum nomine accepit: [et] Gaii Seii minoris heres adversus Publium Mævium a præside provinciae in integrum restitutus est, ne debitum hereditarium solveret: [et] nec quicquam de usuris ejusdem sortis, quas Seius minor annis vigintiquinque exsolverit, repetendus tractatum apud præsidem, aut ab eo est pronuntiatum. Quaero, an usuras, quas Gaius Seius minor annis vigintiquinque, quoad viveret, creditori exsolveret, heres ejus repetere possit? Respondit, secundum ea, quæ proponerentur, condici id, quod usurarum nomine defunctus solvisset, non posse. Item quaero, si existimes repeti non posse, an ex alio debito heres retinere eas possit? Respondit, ne hoc quidem.

TIT. VII.

DE CONDICTIONE SINE CAUSA¹.

1. ULPIANUS, lib. 45, ad Sabinum.

Est et hæc species conditionis, si quis sine causa promiserit, vel si solverit quis indebitum: qui autem promisit sine causa, condicere quantitatem non potest, quam non dedit: sed ipsam² obligationem. — § 1. Sed etsi ob causam promisit, causa tamen secuta non est, dicendum est, conditionem locum habere. — § 2. Sive³ ab initio sine causa promissum est, sive fuit causa promittendi, quæ finita est vel secuta non est, dicendum est, conditioni locum fore. — § 3. Constat id demum posse condici alicui, quod vel non ex justa causa ad eum pervenit, vel⁴ reddit ad non justam causam.

2. Idem, lib. 52, ad Edictum.

Si fullo vestimenta lavanda conduxerit, deinde, amissis eis, domino pretium, ex locato conventus, præstiterit, posteaque dominus invenierit vestimenta: qua actione debeat consequi pretium, quod dedit? Et ait Cassius, eum non solum ex conducto agere, verum condicere domino posse: ego puto ex conducto omnimodo eum habere actionem. An autem et condicere possit, quaesitum est: quia non indebitum dedit? Nisi forte, quasi sine causa datum, [sic] putamus condici posse: etenim vestimenta inventis, quasi sine causa datum videtur.

3. JULIANUS, lib. 8 Digestorum.

Qui sine causa obligantur, incerti conditione consequi possunt, ut⁵ liberentur: nec refert, omnem quis obligationem sine causa suscipiat, an majorem⁶ quam suscipere eum oportuerit: nisi quod alias conditione id agit, ut omni obligatione liberetur, alias, ut exoneretur, veluti qui decem promisit: nam, si quidem nullam causam promittendi habuit, incerti conditione consequitur, ut tota stipulatio accepto fiat: at si, cum quinque promittere deberet, decem promisit, incerti conditione consequitur, ut [in] quinque liberetur.

4. AFRICANUS, lib. 8 Quæstionum.

Nihil refert, utrumne⁷, ab initio sine causa quid datum sit, an causa, propter quam datum sit, secuta non sit.

5. PAPINIANUS, lib. 11 Quæstionum.

Avunculo nuptura, pecuniam in dotem dedit, neque nupsit, an eadem repetere possit, quaesitum est? Dixi, cum ob turpem causam dantis et⁸ accipientis pecunia numeretur, cessare conditionem: et in delicto⁹ paritiorum esse possessorem: quam rationem fortassis aliquid ecutum respondere, non habituram mulierem conditionem. Sed recte defendi, non tam turpem causam in proposito, quam nullam fuisse: cum pecunia, quæ daretur, in dotem converti nequiret¹⁰; non enim stupri, sed matrimonii gratia datum esse. — § 1. Noverca privigno, nurus socio pecuniam dotis nomine dedit, neque nupsit: cessare conditio prima facie videtur, quoniam iure¹¹ gentium incestum committitur: atquin [vel] magis in ea specie nulla causa dotis danda fuit. Conditio igitur competit.

Tit. VII. — ¹ Lib. 4, C. q. — ² L. 3, infr. h. t. — ³ L. 4, infr. eod. — ⁴ L. 54, supr. de condic. indeb. — ⁵ L. 6, infr. de donat. inter vir. et ux. — ⁶ L. 1, in pr. supr. h. t. — ⁷ L. 4, C. de condic. ob caus. dat. — ⁸ L. 1, § 2, supr. h. t. — ⁹ L. 3, supr. de condic. ob turp. causam. — ¹⁰ L. 2, C. d. t. — ¹¹ L. 25, Inst. de nupt. — ¹² L. ult. infr. de ritu nupt.